EXPERIMENTEEL WERK VAN BARCHE BAROMEO

Evenals de boom geteisterd door stormen

Pal'i Bida: gevoeligheid met afleidingsmanoeuvres

= door Jules Marchena =

WAT DRIJFT EEN schrijver ertoe om een boek met experimenteel proza te schrijven? Het meest voor de hand liggende antwoord lijkt: Vraag het hem zelf. Maar wij weten het: schrijvers liegen de waarheid. Wij moeten het zelf uitzoeken.

Dit maakt het werk van een recensent juist zo boeiend; hij gaat op een ontdekkingstocht zonder kaart, met als enige gids een boek vol woorden.

Waarom schreef Barche Baromeo zijn experimenteel boek 'Pal'i Bida'? En welke waarde heeft dit boek? Ik zal trachten in dit artikel een antwoord op deze vragen te vinden. Het gevoel dat in 'Pal'i Bida' zeer sterk naar voren komt, is verdriet.

Overal is het in het boek aanwezig. Het is de pijn die ontstaat door de nadrukkelijkheid waarmee de dood en het daaraan voorafgaande verval zich om hem heen manifesteren: het stervensproces van de moeder, de dood van een broertje, van een jeugdvriendin, het verouderingsproces van de vader.

Zeer navrant toont de preoccupatie met de dood zich in de wijze waarop de hoofdfiguur alles tot in de kleinste details registreert, tijdens de momenten die hij doorbrengt in kamer 89 van het ziekenhuis, waar zijn moeder ligt. Naar kamer 89 worden de terminale patiënten gebracht. Daar krijgen ze het H. Oliesel.

Daar sterven ze en vindt hij hun bed bij een volgend bezoek leeg. Het is begrijpelijk dat deze ervaringen het besef van de eigen sterfelijkheid oproepen en versterken. In het laatste deel, 'Den grep di polio' culmineert deze doodsangst, als de auteur de dreiging van een polio-epidemie in het jaar 1979 ('Het jaar dat Pierre Lauffer stierf') beschrijft. Het verlossende vaccin moest uit Nederland komen, maar laat maand na maand op zich wachten.

De doodsgedachte vindt ondersteuning in de rol die de natuur in zijn leven speelt: Alles in de natuur, de mens niet uitgezonderd is onderhevig aan de wetten van verval en de uiteindelijke dood. De omgeving van het ouderlijk huis wordt nauwkeurig beschreven en vergeleken met de situatie toen hij nog klein was: de heuvels, de put die zijn vader gegraven had toen hij nog jong en sterk was.

En vooral: de machtige boom met drie kruinen, waar hij vanuit het huis vaak naar kijkt. Hij noemt het de levensboom- dezelfde naam die hij ook gebruikt voor zijn vader. Als zijn moeder in het ziekenhuis ligt met een infuus in haar arm (op Curacao wordt een infuus ook palu di bida genoemd!), steekt er 's nachts opeens een storm op en de ik-figuur kijkt door het raam naar de storm . Mooi is de beschrijving van de boom temidden van de stormwind en de bliksemflitsen:

Lamper ta korta di tur banda. Diripiente, den un eksploshon di kortadanan... e Pal'I Bida: zoyando, trosiendo su bultunan mas ku nunka. Ta manera algu ta sali basha kareda bai ariba na tur dos banda na su rant pa boltu basha aden huntu djariba meimei, bin abou den un patrono manera lus di neon di propaganda ku ta sende paga, un pera tras di otro, asina lihé, ku e ta krea efekto di ta kore forma figura. (p.27)

Hij identificeert zich met deze boom: 'Mi mes ta e palu di bida riba seru pariba di kas'. Evenals de boom wordt ook hij immers geteisterd door de stormen van het leven.

Uit het bovenstaande zou de indruk gewekt kunnen worden, dat 'Pal'i Bida' een zwaarwichtig boek is. Het tegendeel is eerder waar. Barche Baromeo doet alle moeite om zijn verdriet en melancholie te verbergen achter een uitbundig realisme en een levendig taalgebruik. Hij gebruikt een sappig Papiaments met veel typische, volkse uitdrukkingen en woorden, ondersteund door een fonologische spelling:

Den marduga. Betra di un parand'i wikent. Tata drumi ilèn den su stul di sosiegu. Boka habri. Kara di trèk straño asina. Su kuer'i kabes a hala sera saka su wes'i kabes kla kla....

Sorprendé pa ansha, bista a keda fula fustan, wak ku e ta hala rosea (p.5).

Een leuk voorbeeld is ook de titel van het eerste deel: 'Tum'e i kai boka' (neem het (leven J.M.) zoals het komt en zeur niet'). Maar bovenal verbergt de auteur zijn gevoelens achter zelfspot en humor. Dit komt o.a. goed naar voren in de beschrijving van een bezoek dat de ik-figuur brengt aan een tante in het ziekenhuis. Ze is jarig en haar dochter biedt hem een stukje taart aan. Hij heeft een panische angst om besmet te worden met poliovirussen, maar durft niet te weigeren:

'Un bolo?'
'No... eh... kaloria...eh'. E hari estupido ta fula diki riba kara.
'Esaki anto', e hobensita di e kuarto ta disidi, kambia bolo lihé pa sushe, dos den un kahita.
'No da...', bista ta kontra ku di dje',.... ai, laga mi kue esun chikititu'ki', mi ta hari saka man kue.
'Laba man prome ku kome', mente ta sigui tèr, ora ya man ta na boka.
E bonchi'i klinèks blanku riba e rèki na e labaman ta tenta djaleu. Viro di hinter sanatorio, kaya i hospital ta hunga kore kue riba kurpa' (p.54).

Dezelfde combinatie van angst voor de dood en zelfspot treft men ook aan in het derde deel, 'Den grep di polio', als de ik-figuur een aantal knobbeltjes in zijn keel heeft ontdekt. Hij heeft veel slijmafschijding en denkt dat hij kanker heeft. Bij de specialist vraagt hij om ook in kamer 89 (de kamer voor terminale patiënten in het ziekenhuis) te worden opgenomen. Het blijkt achteraf allemaal mee te vallen en hij is ergens toch wel teleurgesteld!:

(Op blz. 31 haalt hij Willem Frederik Hermans aan, die in zijn boek 'Het samendistisch Universum' zegt, dat voor Baron von Munchausen de humor een manier was om de angstwekkende realiteit van het leven te kunnen accepteren. Baromeo werkt dit verder uit:

Dor di nivela algu serio na algu humoristiko, bo ta hasié un wega. Unabes un wega e ta bira algu ku bo por asepta i maneha. Kosnan di mas spantoso ku bo no ke ni pensa, ta para bira un wega di 'Ban ban pasa un rondu', ku bo por diberti kuné.

EEN GEKWETST MENS

Voor mij is Pal'i Bida van Barche Baromeo een aanwinst voor onze literatuur. Niet omdat het zo'n gemakkelijk leesbaar boek zou zijn. Het experimenteel proza met zijn associatieve stijl eist veel van de concentratie van de lezer. Maar onbegrijpelijk is het toch ook weer niet; bij Barche Baromeo associëren zich een beperkt aantal feiten uit het heden met flarden herinneringen.

Hij maakt geen gebruik van beelden uit het onderbewuste, zoals de schrijvers en dichters uit de periode van het Expressionisme dat deden. Het kontakt met de werkelijkheid blijft in dit boek toch vrij duidelijk aanwezig. Bovendien doorbreekt hij de geijkte zinstructuren van het Papiaments niet.

Door steeds van het ene onderwerp naar het andere te verspringen , waarbij, in wezen steeds dezelfde gevoelens aan de orde komen, creëert de schrijver een sfeer van obsessie; hij is geobsedeerd door het oud worden, het lichamelijk verval, het wegvallen van mensen van wie hij gehouden heeft. Tegelijkertijd creëert dit nerveuze proza, snel en zonder overgang verspringend van de ene situatie naar de andere, van het ene gevoel naar het andere de indruk dat hij bang is om zich teveel bloot te geven.

Vanuit deze optiek wil ik ook de voorkeur van de schrijver voor details begrijpen: het doet afstandelijk aan: hij is als een voyeur, die afstand neemt van de situaties en ze beschrijft als een geïnteresseerde toeschouwer.

Hetzelfde geldt ook voor de bravour van de Bob Marley verering, die in het boek op verschillende plaatsen wordt gepresenteerd. Af en toe komt deze agressieve drang naar bevrijding van de mentale slavernij van het verleden zelfs als racistisch over.

Maar dit ervaar ik als franje. Voor mij is 'Pal'i bida' een boek van een gekwetst mens, die steeds weer geconfronteerd wordt met de dood en dit niet kan verwerken.

Het is deze gevoeligheid die mij, dwars door alle afleidingsmanoeuvres heen het meest heeft getroffen in dit boek. 'Pal'i Bida' is bij de boekhandel verkrijgbaar en kost NAf.10,-.